

Voorstel bevoegdheid pabo gediplomeerden in het vmbo

Aan: Ministerie van OCW

Van: VO-raad, Vereniging Hogescholen en Onderwijscoöperatie

Inleiding

De problematiek van onbevoegd lesgeven is veelvormig en heeft ook meer dan één oorzaak. Niet de minste van die oorzaken is het stelsel van bevoegdheden zelf, dat in de loop der jaren steeds verder is uitgedijd en onoverzichtelijk geworden. De grondgedachte van bevoegdheid is echter onomstreden en ligt dan ook ten grondslag aan het "Plan van aanpak tegengaan onbevoegd lesgeven vo" van 29 februari 2016. De onderwijsinhoudelijke expertise van de leraar is immers van doorslaggevend belang voor de kwaliteit van zijn onderwijs. Sinds de inwerkingtreding van de Wet BIO in 2006 is het principe van bekwaamheid leidend geworden bij het waarborgen van de kwaliteit van leraren. Daarmee is de toekenning van een gedefinieerde bevoegdheid onlosmakelijk verbonden. Alleen zo kan immers worden vastgesteld waarvoor de leraar bekwaam is. Het gaat dan om onderwijsinhoud, beheersingsniveau en schoolsoort.

De grondgedachte van bevoegdheid is onomstreden, dat geldt niet voor het bevoegdheidsstelsel dat daaruit is gegroeid. In het "Plan van aanpak tegengaan onbevoegd lesgeven vo" dat de Staatssecretaris aan de kamer heeft gepresenteerd, wordt het gesprek over de toekomstbestendigheid van dat stelsel aangekondigd. Vooruitlopend op de principiële, gerichte doordenking van het bevoegdheidsstelsel¹, moet nu al een oplossing worden gevonden voor problemen waar het huidige stelsel niet aansluit bij de huidige praktijk. Het onderhavige gezamenlijke voorstel van de VO-raad, de Onderwijscoöperatie en de Vereniging Hogescholen heeft betrekking op een deel van die problematiek: de inzet van leraren met een bevoegdheid voor het po (pabo-gediplomeerd) in het vmbo. Gekozen is voor een benadering die teruggaat op de grondgedachte van bevoegdheid. Deze leraren zijn bekwaam en gekwalificeerd en tot op zekere hoogte reikt hun bekwaamheid ook tot in het curriculum van het vmbo. De mate waarin dat het geval is, zal van leraar tot leraar verschillen. Wat is er nu nodig om die reikwijdte zodanig uit te breiden dat die ook de onderwijsinhouden en de gedeelten van het vmbo omvat waarin zij feitelijk worden ingezet? De lerarenopleidingen maken het deze leraren mogelijk zich in maatwerktrajecten te kwalificeren voor die inhouden die zij nog nodig hebben. Dat kan vervolgens tot uitdrukking worden gebracht in een beperkte bevoegdheid voor het onderwijs waarvoor zij dan feitelijk bekwaam en verantwoord kunnen worden ingezet in de onderbouw van het vmbo basis-kader. Uitgangspunten bij onderstaand voorstel zijn dat de scholingstrajecten kwalitatief verantwoord, werkbaar en studeerbaar, proportioneel in relatie tot de bekwaamheidsvereisten en de aangetoonde, reeds aanwezige bekwaamheid van de leraar zijn.

Het gaat hier nadrukkelijk om een tijdelijke oplossing voor een duidelijk omschreven groep leraren. De oplossing moet worden gezien tegen de achtergrond van een nadere en fundamentele doordenking van het bevoegdheidsstelsel. Het is zaak ook die zonder uitstel aan te gaan, zodat een meer omvattende en structurele oplossing gereed is als deze tijdelijke oplossing afloopt. Bij de structurele oplossing houden partijen rekening met de resultaten van de tussenevaluaties die zij

¹ Hier willen de drie partijen vanuit de landelijke werkgroep in 2016 een start mee maken.

respectievelijk uiterlijk 1 januari 2019 en 1 januari 2021 zullen houden, zodat een structurele regeling toekomstbestendig is en aansluit bij de dan geldende praktijk.

Voorgeschiedenis

A. Plan van aanpak OCW tegengaan onbevoegd lesgeven vo

In de kamerbrief "Plan van aanpak tegengaan onbevoegd lesgeven vo" van 29 februari 2016 van staatssecretaris Dekker worden een aantal concrete plannen benoemd die na uitgebreid overleg met de VO-raad, de Vereniging Hogescholen (VH) en de Onderwijscoöperatie (OC) tot stand zijn gekomen.

Onderdeel van het plan van aanpak is een oplossing bieden voor de inzet van de ongeveer 1500 pabo-gediplomeerden in het vmbo die volgens de letter van de wet onbevoegd zijn om in het vmbo les te geven².

Uit de kamerbrief:

"Het rapport 'Bekwaam, maar (nog) niet bevoegd' is besproken met de VO-raad, de Onderwijscoöperatie en de VH. Zij erkennen dat pabo-gediplomeerden uitstekend, vakbekwaam werk verrichten in het geven van onderwijs in de onderbouw van basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen, met die kanttekening dat een bepaalde vorm van bij- en opscholing noodzakelijk is. Deze aansluiting geldt volgens deze partijen niet voor de gemengde- en theoretische leerweg. Zij hebben het volgende voorstel gedaan ten aanzien van pabo-gediplomeerden die reeds lesgeven in het vmbo:

o Voor de gemengde- en theoretische leerweg zou onverkort de tweedegraads bevoegdheid moeten gelden. De VH heeft zich bereid verklaard voor deze categorie docenten, assessments te ontwikkelen op basis van de zogeheten landelijke kennistoetsen, waarmee in samenspraak met de betreffende leraar en het schoolbestuur kan worden bepaald hoe het opleidingstraject eruit dient te zien. Op basis daarvan worden maatwerkprogramma's aangeboden, opdat de zittende populatie pabo-gediplomeerden binnen afzienbare termijn (vijf jaar) voldoet aan de formele bevoegdheidseisen.

o Voor de onderbouw van basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen wordt voor de pabo-gediplomeerden de bekwaamheid erkend, met die kanttekening dat een bepaalde vorm van bij- en opscholing noodzakelijk is.

Ik heb afgesproken met de VH, de VO-raad en de Onderwijscoöperatie dat zij, zo spoedig als mogelijk is, zullen uitwerken welke vorm van assessment en bij- dan wel opscholing hier passend zijn. Ook zal bekeken worden welke vorm van certificering passend is. Bij de uitwerking hiervan heb ik drie belangrijke aandachtspunten:

o de scholing tot het tweedegraadsniveau moet proportioneel zijn ten opzichte van de lessen die in de onderbouw van het vmbo gegeven zullen worden;

o de belasting van de bij- en opscholing moet voor de betrokken leraren praktisch realiseerbaar zijn; en

o de praktische uitvoerbaarheid van de oplossing voor vmbo-scholen.

(.....)
Op bepaalde gebieden sluit de (naleving van de) wetgeving niet aan op de praktijk van het onderwijs. Daar wil ik verandering in brengen.

- Het eerdergenoemde voorstel van de VO-raad, de Onderwijscoöperatie en de VH rondom de pabo-gediplomeerden in het vmbo voorziet in een tijdelijke voorziening voor diegenen die momenteel reeds werkzaam zijn in de onderbouw van het vmbo en een structurele regeling voor nieuwe toetreders. Het bevoegd verklaren van pabo-gediplomeerden die momenteel werkzaam zijn in de onderbouw van de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen van het vmbo, vergt een wetswijziging. Ik streef ernaar deze wetswijziging begin 2017 aan u te sturen.

(.....)
Tot slot ga ik met de VO-Raad, OC, VH en VSNU in gesprek over de toekomstbestendigheid van het bevoegdheidsstelsel."

² Dit cijfer komt uit het rapport "Bekwaam, maar (nog) niet bevoegd" van ResearchNed juni 2015.

B. Voorstel VO-raad, OC en VH

VO-raad, Onderwijscoöperatie en Vereniging Hogescholen hebben sinds februari jl. samengewerkt aan de totstandkoming van het voorstel dat bij dezen wordt gepresenteerd. Daarbij zijn in enkele werksessies ook vertegenwoordigers van schoolbesturen en vakverenigingen geconsulteerd. Gedurende het proces is contact onderhouden met OCW.

Op hoofdlijnen voorziet het, door de drie partijen gedragen, voorstel in het volgende:

- Vanaf 1 februari 2017 kunnen leraren die op basis van een pabo-diploma benoemd zijn in het vo en als leraar werkzaam zijn in het vmbo kiezen uit twee opleidingstrajecten om een vo-bevoegdheid te halen:
 - een maatwerk-opscholingstraject met een duur van 30 ec, leidend tot een beperkte nieuwe bevoegdheid groepsleerkracht vmbo onderbouw basis-kader;
 - een vakgericht maatwerk-opleidingstraject, leidend tot een tweedegraads bevoegdheid in één van de schoolvakken.
- Voor het opscholingstraject richting bevoegdheid groepsleerkracht vmbo onderbouw basis-kader wordt een landelijk raamwerk vastgesteld waarin in algemene termen is vastgesteld welke bekwaamheid verworven moet zijn in aanvulling op de bekwaamheidseisen voor het po. Deze aanvullende kennis en vaardigheden worden in drie onderdelen uitgewerkt:
 - aanvullende kennis en vaardigheden algemeen pedagogisch-didactisch;
 - aanvullende kennis en vaardigheden vakinhoudelijk en vakdidactisch ten aanzien van Nederlands en rekenen/wiskunde;
 - aanvullende kennis en vaardigheden vakinhoudelijk en vakdidactisch ten aanzien van enkele met name genoemde vakken in een keuzedeel Mens en Natuur, Mens en Maatschappij of Engels.
- Voor beide opleidingstrajecten vindt een persoonlijke intake plaats. Voor het assessment gericht op het opleidingstraject voor een tweedegraads bevoegdheid kan onder andere de landelijke kennistoets als diagnostisch middel worden ingezet. Op basis van deze intake stelt de examencommissie van de betreffende lerarenopleiding vast welke vrijstellingen aan de leraar kunnen worden verleend. Op basis daarvan zal in een overleg tussen lerarenopleiding, leraar en school een persoonsgebonden opleidingsovereenkomst worden opgesteld.
- Beide opleidingstrajecten hebben de volgende kenmerken:
 - afgestemd op individuele situatie;
 - flexibiliteit door middel van onder andere leren op de werkplek en blended learning arrangementen;
 - kwalitatief verantwoord, werkbaar en studeerbaar, proportioneel in relatie tot de bekwaamheidsvereisten en de aangetoonde, reeds aanwezige bekwaamheid van de leraar.
- Het opscholingstraject leidend tot de beperkte bevoegdheid groepsleerkracht onderbouw basis-kader kan desgewenst worden voortgezet met die elementen uit het traject leidend tot een tweedegraads vakbevoegdheid die dan nog nodig zijn, gegeven het vak waarvoor gekozen wordt en de reeds aangetoonde bekwaamheid waarover de leraar dan al beschikt (het zogenaamde “stapelen”).
- De mogelijkheid om via dit opscholingstraject een beperkte bevoegdheid te halen wordt vooralsnog gedurende maximaal 5 jaar opengesteld. Een structurele oplossing vormt onderdeel van de discussie over het bevoegdheidsstelsel.

Het voorstel nader beschreven

Voor pabo-gediplomeerden die werkzaam zijn in de onderbouw vmbo basis-kader en die het opleidingstraject dat hierna beschreven wordt naar genoegen hebben voltooid, wordt een beperkte bevoegdheid in het leven geroepen waarmee zij als 'groepsleerkracht vmbo onderbouw basis-kader' (voorgestelde werktitel) kunnen worden ingezet. Om voor deze beperkte bevoegdheid in aanmerking te komen wordt een opleidingstraject ingericht door de tweedegraads lerarenopleidingen.

Naast deze beperkte bevoegdheid bestaat er voor pabo-gediplomeerden de mogelijkheid om door middel van een verkort maatwerktraject een volledige tweedegraads bevoegdheid te verwerven. Pabo-gediplomeerden die werkzaam zijn in de brede brugklas, de gemengde- en theoretische leerweg en de bovenbouw van de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen dienen te beschikken over een volledige tweedegraads bevoegdheid.

In principe is het op basis van deze opleidingstrajecten mogelijk dat alle nu in het vo werkende pabo-gediplomeerden eind 2019 ook een vo-bevoegdheid hebben behaald of in opleiding zijn.

Beide opleidingstrajecten worden hieronder nader toegelicht.

1. Opscholingstraject pabo-gediplomeerden tot groepsleerkracht vmbo onderbouw basis-kader

Uitgangspunten van dit opscholingstraject pabo-gediplomeerden:

- De opscholing richt zich op pabo-gediplomeerden met relevante ervaring die op of na 1 januari 2017 werkzaam zijn in de vmbo onderbouw basis/kader'. Voor die pabo-gediplomeerden die reeds voor 1 januari 2017 werkzaam zijn, wordt in overleg bepaald wanneer zij het opscholingstraject volgen. Voor die pabo-gediplomeerden met relevante ervaring die na 1 januari 2017 in dienst treden geldt de voorwaarde dat zij in de eerstvolgende mogelijkheid dienen in te stromen in het opleidingstraject. Hiermee wordt onbevoegd lesgeven zoveel mogelijk voorkomen.
- Een pabo-afgestudeerde die de opscholing heeft gedaan en succesvol heeft afgerond, is inzetbaar en bevoegd voor rekenen/wiskunde, Nederlands en de met name genoemde vakken in een profiel naar keuze in de onderbouw (eerste twee leerjaren) vmbo basis-kader. Daardoor is deze groepsleerkracht dus breed inzetbaar in de onderbouw vmbo basis-kader.
- Het traject bestaat uit vier onderdelen:
 - een algemeen pedagogisch/didactisch deel gericht op de specifieke doelgroep van de leerlingen onderbouw vmbo;
 - een deel vakinhoud en vakdidactiek rekenen/wiskunde;
 - een deel vakinhoud en vakdidactiek Nederlands;
 - een profieldeel vakinhoud en vakdidactiek van met name genoemde vakken in één van de profielen Mens en Maatschappij; Mens en Natuur; Engels.
- Het opscholingstraject heeft een omvang van 30 studiepunten/ECTs, inclusief de profilering naar keuze.
- De aanvullende eindtermen op vakinhoudelijk en vakdidactisch gebied worden opgesteld in overleg tussen VH/ADEF, de landelijke vakoverleggen (LVO's) van de tweedegraads lerarenopleidingen en de betrokken vakverenigingen. Het gaat om aanvullende kennis en vaardigheden beschreven naar inhoud en beheersingsniveau voor rekenen/wiskunde, Nederlands, Engels, Mens en Natuur en Mens en Maatschappij. De aanvullende kennis en

vaardigheden voor het pedagogisch/didactische deel worden door de VH/ADEF bepaald, eveneens vóór 1 januari 2017. De herijkte bekwaamheidseisen vormen hiervoor het referentiekader. De VO-Raad wordt gedurende dit traject geconsulteerd Dit alles wordt neergelegd in een raamwerk dat vóór 1 januari 2017 gereed is.

Het opscholingstraject leidt tot een beperkte bevoegdheid “groepsleerkracht onderbouw basis/kader” met daarbij vermeld de vakken die gegeven mogen worden op basis van de profielkeuze. Het opscholingstraject wordt vanaf 1 februari 2017 door de lerarenopleidingen aangeboden.

2. Opleidingstrajecten naar een vakgerichte tweedegraads bevoegdheid pabo-gediplomeerden

Voor afgestudeerden van de pabo die werken in het vmbo worden op de meeste lerarenopleidingen, veelal voor de tweedegraads bevoegdheid Nederlands, maatwerktrajecten aangeboden daar het vak Nederlands in de pabo ook een stevige basis kent. Voor reeds langer geleden afgestudeerden van de pabo en voor de andere vakken is dit minder eenduidig. Om ten aanzien van de vakinhoud, (vak)didactiek en pedagogiek een goede afweging te maken van de nog ontbrekende kennis en vaardigheden zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd over maatwerktrajecten voor deze groep:

- De Landelijke (verplichte) kennistoets voor een tweedegraads opleiding (aan het eind van de opleiding) wordt door alle tweedegraadslerarenopleidingen ook ingezet als diagnostisch instrument voor aanvang van de studie. Afspraken hierover zijn inmiddels gemaakt met 10voordeleraar (de projectorganisatie die de uitvoering van de toets verzorgt). De eerste diagnostische toetsen kunnen in januari 2017 worden afgenomen. Dit betreft in eerste instantie de vakken die meestentijds worden gekozen: Nederlands, Engels en wiskunde. Op basis van de uitslag van de diagnostische toets en het oordeel van de examencommissie over eerder verworven competenties wordt een vakinhoudelijk en pedagogisch didactisch opleidingsprogramma op maat vastgesteld.
- Vanaf februari of augustus 2017 bieden de instituten voor tweedegraads lerarenopleidingen die een opleiding tot leraar van de 2de graads Nederlands, Engels en/of wiskunde maatwerktrajecten aan voor pabo-afgestudeerden in ieder geval deze vakken.
- De maatwerktrajecten worden formeel vastgelegd via een tripartite opleidingsovereenkomst tussen de opleiding, de leraar en de werkgever. Waar mogelijk zullen de opleidingstrajecten in samenspraak met scholen en docenten op de scholen zelf plaats vinden.
- Aansluiting op de beperkte bevoegdheid groepsleerkracht vmbo onderbouw basis - kader naar de volledige 2e graad vakbevoegdheid vindt vooralsnog plaats op een vergelijkbare wijze als de aansluiting tussen pabo-diploma en opleiding tot 2^e graads bevoegdheid plaatsvindt. Diagnostische toetsen en het oordeel van de examencommissie voor aanvang van de studie zijn bepalend voor het maatwerktraject dat via een tripartite opleidingsovereenkomst wordt vastgelegd.

Voor wat betreft het opscholingstraject naar een beperkte bevoegdheid, bepalen de lerarenopleidingen in samenspraak met de LVO's van lerarenopleidingen en de vakverenigingen de eindtermen van het opscholingstraject tot groepsleerkracht, waarbij de herijkte bekwaamheidseisen het referentiekader vormen. De VO-raad wordt gedurende dit traject geconsulteerd.

Dit wordt vastgelegd in een landelijk raamwerk. Vanaf 1 februari 2017 zal het opscholingstraject worden aangeboden en zal het maatwerktraject beschikbaar zijn.

De bovengenoemde voorstellen zijn gericht op het bieden van een oplossing voor een al langer bestaand probleem. Voor wat betreft het opscholingstraject heeft de oplossing vooralsnog een tijdelijk karakter. In de brede discussie over het bevoegdheidsstelsel kan bekeken worden of de voorstellen onderdeel kunnen worden van een structurele regeling.

Partijen zullen structureel in een tripartiet werkverband (op vergelijkbare wijze als bij de totstandkoming van dit voorstel) in overleg blijven. In ieder geval zal dit najaar een aantal vraagstukken worden verkend die tijdens de expertmeetings van 8 juli en 31 augustus op tafel zijn gekomen. Het gaat dan bijvoorbeeld over de mogelijkheid tot het "stapelen" van opleidingen voor diegenen die het opleidingstraject voor groepsleerkracht hebben voltooid en daarna een tweedegraadsopleiding willen volgen, de beroepsgerichte vakken en brede brugklassen.